

СЕКЦІЯ 2

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНИМ ГОСПОДАРСТВОМ

УДК 634.1:[332.3]

Гаража О.П.*кандидат економічних наук,**доцент кафедри управління земельними ресурсами та кадастру
Харківського національного аграрного університету
імені В.В. Докучаєва*

БАГАТОРІЧНІ НАСАДЖЕННЯ ЯК ОБ'ЄКТ ЕКСПЕРТНОЇ ГРОШОВОЇ ОЦІНКИ

PERENNIAL PLANTINGS AS AN OBJECT EXPERT MONETARY VALUATION

АНОТАЦІЯ

У статті розглядається особливий вид сільськогосподарських угідь – багаторічні насадження. Метою дослідження є аналіз сучасного стану та ефективності використання багаторічних насаджень. В результаті дослідження багаторічні насадження показані як специфічний об'єкт експертної грошової оцінки в умовах формування ринку земель сільськогосподарського призначення.

Ключові слова: багаторічні насадження, експертна грошова оцінка, ефективність, рентабельність, галузь.

АННОТАЦИЯ

В статье рассматривается особый вид сельскохозяйственных угодий – многолетние насаждения. Целью исследования является анализ современного состояния и эффективности использования многолетних насаждений. В результате исследования многолетние насаждения показаны как специфический объект экспертной денежной оценки в условиях формирования рынка земель сельскохозяйственного назначения.

Ключевые слова: многолетние насаждения, экспертная денежная оценка, эффективность, рентабельность, отрасль.

ANNOTATION

The article examines the special kind of agricultural land – perennial plantings. The objective of the research is the analysis of the current state and effectiveness of the use of perennial plantings. The result of the research is shown perennial plantings as a specific object of expert monetary valuation in the formation conditions of the agricultural land market.

Key words: perennial plants, expert monetary evaluation, efficiency, profitability, branch.

Постановка проблеми. Землі сільськогосподарського призначення – це основний ресурс нашої країни. Поряд із розумінням їх цінності виникає необхідність розпорядження власним майном на базі реальної вартості, яка створюється і підвладна впливу ринкових умов. На рівень цін впливає сукупність факторів, які охоплюють місце знаходження, ґрунт та його родючість, різновиди земельної власності, придатність до вирощування культур, меліорації тощо. Проблема полягає в тому, що об'єкти ринку земель сільськогосподарського призначення значно різняться. Більш детального розгляду потребують специфічні характеристики земель під багаторічними насадженнями, які формують їх унікальні особливості як об'єкта експертної грошової оцінки і набувають актуальності в умовах ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Виявлення особливостей експертної грошової оцінки земель під багаторічними насадженнями розглядали у своїх наукових працях О.І. Драпівковський, І.Б. Іванова [1], Ю.Ф. Дехтяренко, М.Г. Лихогруд, Ю.М. Манцевич, Ю.М. Палеха [2], М.Г. Ступень [3] та інші вчені.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є аналіз унікальних особливостей земель під багаторічними насадженнями для експертної грошової оцінки та аналіз ефективності їх використання в сучасних ринкових умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Багаторічні насадження представлені культурами, термін життя яких становить більше одного року. Це штучно створені рослини деревно-чагарникових насаджень (сади, ягідники, виноградники, тутовники) на землях сільськогосподарського призначення для отримання сільськогосподарської продукції протягом тривалого періоду. Сюди відносять квіти на реалізацію (троянд, жасмину тощо), розсадники (крім лісових). До багаторічних насаджень не відносять природні та штучно створені лісові багаторічні насадження, які призначені для отримання деревини, захисту від водної та вітрової ерозії, польові, прибережні, водоохоронні лісосмуги, адже вони належать до категорії земель лісогосподарського призначення. Декоративні насадження, які не використовуються для одержання врожаю, а також дикоростучі насадження, що дають плоди, не відносять до багаторічних насаджень.

Об'єктом експертної грошової оцінки багаторічних насаджень є штучно створені деревні, чагарникові або трав'янисті багаторічні насадження, які використовуються з метою одержання врожаю плодово-ягідних, технічних, лікарських культур, а також для декоративного оформлення територій. Як об'єкт оцінки багаторічні насадження мають специфічні відмінності: 1) оцінювана земельна ділянка тривалий час зайнята під вирощуванням одного багаторічно-

го насадження з масивним корінням; 2) залежність багаторічних насаджень від виду, породи, сорту і притаманним їм біологічним особливостям, що впливають на періоди початку плодоношення, тривалість плодоносного віку, якість вирощуваних плодів та ягід під час споживання і, зрештою, економічні показники і виробничу ефективність; 3) закладення багаторічних насаджень потребує розсади (заздалегідь вирощеного посадкового сирцю), яка покупається (здебільшого) або вирощується самостійно, що пов'язано з інвестиціями, які окупляються через тривалий період після початку плодоношення; 4) показниками закладень багаторічних насаджень

є не тільки площа, але й кількість рослин, їх розмір, крона тощо; 5) багаторічні насадження є основними фондами у зв'язку з тривалим періодом використання, і це відображується в статистичному звіті за формою № 11-оз «Звіт про наявність і рух основних засобів, амортизацію за 20__ рік»; 6) фактична спроможність заповнення квіток багаторічних насаджень; 7) спосіб організації території багаторічних плантацій (забезпеченість ягідникозміною, захисними насадженнями, магістральними шляхами з твердим покриттям та польовими дорогами, формування кварталів та кліток тощо); 8) форма крони; для України характерна округла форма крони,

Таблиця 1

Класифікація багаторічних насаджень як об'єкта експертної грошової оцінки

№	Напрямок	Поділ
1.	За господарським призначенням	Сад – багаторічні насадження, створені для одержання плодів; виноградник – багаторічні насадження, створені для вирощування винограду; ягідник – багаторічні насадження, що вирощуються для одержання їстівних ягід; розсадники – земельні ділянки для вирощування посадкового матеріалу, необхідного для закладання нових насаджень; плантації – земельні ділянки для вирощування спеціальних технічних, лікарських, продовольчих, квіткових і декоративних культур.
2.	За характером продукції та її господарським використанням	Продовольчі – ті, що вирощуються для безпосереднього споживання в їжу або для переробки на продукти харчування (плодові, ягідники, виноград); технічні – ті, що вирощуються для технічної сировини (хміль, чай); кормові – ті, що вирощуються на корм тваринного шовкопряда (шовковиця); розсадники – вирощування посадкового матеріалу; декоративні насадження – ті, що вирощуються для прикраси міст, населених пунктів, внутрішнього озеленення помешкань, одержання продукції квітництва.
3.	За видами отриманої продукції	Плодоягідні, виноградники, тутовники (шовковиці), хмільники, чайні плантації, розсадники, плантації декоративних багаторічних насаджень (квітники) та інші насадження.
4.	За будівлею плоду, районів вирощування та інших ознак	Зерняткові (яблуна, груша, айва тощо), з них окремою позицією обліковуються яблуна, груша, айва; кісточкові (слива, вишня, черешня, абрикос, персик тощо), з них окремо обліковуються слива, вишня, черешня, абрикос, персик; горіхоплідні (волоський горіх, мигдаль, фундук, фісташка тощо), з них окремо обліковуються волоський горіх, фундук (ліщина), мигдаль; цитрусові (лимон, апельсин, мандарин тощо); субтропічні (інжир, хурма, гранат, мушмула, фейхоа тощо); ягідники (суниця, полуниця, малина, смородина, агрус, чорноплідна горобина тощо), з них окремо обліковуються суниця і полуниця, малина, смородина, агрус.
5.	За віковим поділом	<i>Плодоносні</i> (повновікові) і <i>молоді насадження</i> , тобто ті, що ще не плодоносять.
6.	За способом посадки	<i>Рядковий спосіб; безсистемна посадка</i> , тобто дерева і ягідні кущі розміщені без додержання певної відстані між рослинами; <i>посадка в міжряддях (уцільнювана)</i> ; <i>окремо стоячі дерева і кущі</i> ; <i>змішана посадка</i> , тобто як рядкова, так і безсистемна посадка.
7.	За оздобленням площі	<i>Зрошувана площа</i> , з якої окремо обліковується за способами поливу <i>площа крапельного зрошення і по борознах</i> . Із загальної площі хмільників виділяється <i>площа, яка обладнана шпалерами, зокрема залізобетонними стовпами</i> . Залежно від виду опор виділяють насадження винограду <i>на шпалерах, на кілках та інших опорах і без опори</i> , а також посадки винограду <i>безштамбові і штамбові</i> .
8.	За сортами	Серед яблунь і груш за часом дозрівання розрізняють літні, осінні і зимові сорти. По виноградниках виділяють столові і технічні сорти, серед яких виокремлюють кишмишні, що використовуються як ізюм, а також такі групи сортів, як столові, винні, столово-винні, ізабельні (Ізабелла, Лідія, Нао) і гібриди – прямі виробники.
9.	За площею	Продуктивні і непродуктивні.
10.	За числом дерев	Суцільні насадження; окремо стоячі дерева і кущі.
11.	За видами дерев	Однотипні або змішані

Джерело: розроблено автором на основі [4]

а інтенсивне садівництво передбачає створення спеціальної плоскої (пальметної) крони, яка дає можливість швидкого вступу в період плодоношення та значного підвищення врожайності; низька висота крони дає змогу підвищити збір врожаю у 2-3 рази, застосовувати техніку під час оброблення ґрунту, добрив та захисту багаторічних насаджень, проводити обрізання гілок; 9) рівень залягання ґрунтових вод та якість ґрунтів; 10) експозиція та крутизна схилу; 11) висота над рівнем моря; 12) можливості запилення дерев та чагарників. Багаторічні насадження як об'єкт оцінки мають свої специфічні відмінності через різноманітність господарського призначення, характер кінцевої продукції, будівлю плоду, райони вирощування, віковий стан, спосіб посадки, зрошення, сорт та інші ознаки (табл. 1).

Облік видів за окремими культурами у сільськогосподарських підприємствах ведеться у статистичному звіті № 29-сг «Звіт про збір урожаю сільськогосподарських культур на 1 грудня 20__ року» у розділі «Сади, ягідники і виноградники». Багаторічні насадження дають свою продукцію через кілька років. Тому їх поділяють за віком на молоді (які не плодоносять) та плодоносні (повновікові). Якщо бага-

торічне насадження досягло багаторічного віку, то його класифікують плодоносним (незалежно від того, одержали врожай чи ні). Тому для багаторічних насаджень встановлюють нормативні строки створення (ценз за віком). В Україні періодично проводиться перепис багаторічних насаджень (у 1952 році, 1970 році, 1984 році, 1998 році). При цьому використовуються визначені та затверджені нормативи (табл. 2).

Плодовий сад – це територія, на якій посажені у ряд плодів дерева. В міжряддя можуть бути посажені ущільнювачі (інші плодів дерева). В змішаних садах саджають різні види дерев (насаджень). В сільськогосподарських підприємствах України налічуються понад 30 основних сортів яблунь і 25 сортів груш, 12 сортів слив і 91 сорт винограду [4]. За прогнозами природно-кліматичні умови та земельні ресурси України дають змогу здійснювати промислове плодово-ягідне виробництво в таких обсягах, які не тільки можуть забезпечити власні потреби населення України, але й дадуть можливість експортувати вирощену продукцію за кордон. У 2015 році в Україні в середньому споживання однією особою на рік фруктів склало 50,9 кг, тоді як в Росії – 111 кг, Ав-

Таблиця 2

Нормативи створення та продуктивного використання багаторічних насаджень

№	Вид багаторічних насаджень	Нормативні строки створення	Нормативні строки продуктивного використання
1.	Яблуня, груша, айва на підщепах	Для сильнорослих – 7 років, для середньорослих – 5 років, для слабкорослих – 4 роки	Для сильнорослих – з 8 до 27 років включно, середньорослих – 6-20 років, для слабкорослих – 5-16 років
2	Слива, алича; черешня, абрикос	5 років; 5 років	6-20 років; 6-25 років
3	Вишня, чорноплідна горобина, обліпиха; персик, мигдаль	4 роки; 4 роки	5-17 років; 5-6 років
4	Смородина; аґрус; хміль	3 роки; 3 роки; 3 роки	4-10 років; 4-11 років; з 4 років
5	Малина	2 роки	3-10 років
6	Суниця	1 рік	2-4 роки
7	Волоський горіх, фундук	10 років	11-50 років
8	Виноградники	4 роки включно	з 5 до 20 років включно

Джерело: розроблено автором на основі [4]

Таблиця 3

Баланс плодів, ягід і винограду, тис. т

Показник	1995 рік	2000 рік	2005 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2015/1995 роки, %
Виробництво, всього	2 355	1 966	2 133	2 154	2 418	2 465	2 871	2 435	2 539	108
Виробництво на 1 ос.										
плодів та ягід	37	30	36	38	41	44	50	46	50	135
винограду	9	10	9	9	11	10	13	10	9	100
Імпорт	309	179	860	1130	1163	1171	1172	856	588	190
Експорт	31	88	305	353	239	351	392	350	324	1 045
Витрачено на корм та втрати	71	81	191	170	221	210	277	231	218	307
Переробка на вино	578	336	450	548	640	635	709	491	355	61
Фонд споживання	1 721	1 439	1 750	2 203	2 405	2 432	2 560	2 249	2 179	127

Джерело: складено автором на основі [5]

стрії – 152 кг, Германії – 87 кг, Данії – 104 кг, Італії – 149 кг, Нідерландах – 167 кг, Великобританії – 128 кг, США – 100 кг, Франції – 114 кг. В Україні спостерігається позитивна тенденція підвищення споживання плодів та ягід: у 2015 році було спожито 50,9 кг, що на 2,1% менше, ніж у 1990 р. (при нормі споживання у 92 кг). Така ситуація склалася через низьку купівельну спроможність громадян та недостатній рівень виробництва вітчизняної продукції (табл. 3).

Господарства населення є головними виробниками плодів та ягід в Україні, бо у валовому збиранні врожаю плодово-ягідної продукції їх частка складає 82%, тоді як сільськогосподарських підприємств – 18%. Із загальної площі

плодово-ягідних насаджень у плодоносному віці у господарствах населення зосереджено 74%, а урожайність в них вища від середньої по Україні на 10%. У сільськогосподарських підприємствах площа зменшилась до 16%. Протягом всього часу дослідження спостерігається стала тенденція до скорочення площі під насадженнями у плодоносному віці, що в подальшому відображується на скороченні виробничих обсягів плодів та ягід в Україні (табл. 4).

Багаторічні насадження зношуються з кожним роком, тому скорочуються їх площі. Загалом зменшення площ відбулося на 71%, а найбільше скорочення спостерігається у період 1991-2000 років, а саме майже на 300 тис. га. Як показує практика, лише спеціалізовані гос-

Таблиця 4

Показники виробництва плодово-ягідних культур за усіма категоріями господарств України за період 1990-2015 років

Рік	Всі категорії господарств	Із них:			
		сільськогосподарські підприємства		господарства населення	
		всього	до всіх категорій, %	Всього	до всіх категорій, %
Площа насаджень у плодоносному віці, тис. га					
1991	669,2	325,8	49	343,3	51
2000	378	240,1	64	134,5	36
2005	265,5	124,8	47	140,6	53
2010	223,2	75,1	34	148,1	66
2011	223,4	73,1	33	150,3	67
2012	223,4	71,8	32	151,6	68
2013	221,7	69,4	31	152,3	69
2014	209,9	61,7	29	148,2	71
2015	206,0	58,2	28	147,8	72
2016	196,7	51,0	26	145,7	74
2015/1990	29	16	53	42	145
Валовий збір із загальної площі, тис. ц					
1991	15 371,5	4 398,3	29	10 985,6	71
2000	14 530,3	2 617,1	18	11 876,4	82
2005	16 899	2 001	12	14 898,1	88
2010	17 464,5	2 867,9	16	14 596,6	84
2011	18 963,3	2 998	16	15 965,3	84
2012	20 087,2	3 690	18	16 397,2	82
2013	22 952,6	4 442,1	19	18 510,5	81
2014	19 990,3	3 319,7	17	16 670,6	83
2015	21 527,5	4 116,8	19	17 410,7	81
2016	20 073,7	3 705,4	18	16 368,3	82
2015/1990	131	84	62	149	115
Урожайність, ц з 1 га площі насаджень у плодоносному віці					
1991	22,9	13,5	59	32	140
2000	38,4	10,9	28	88,3	230
2005	63,7	16	25	105,9	166
2010	78,2	38,2	49	98,5	126
2011	84,9	41	48	106,2	125
2012	89,9	51,4	57	108,1	120
2013	103,5	64,0	62	121,6	117
2014	95,2	53,7	56	112,5	118
2015	104,5	70,8	68	117,8	113
2016	101,9	72,5	71	112,2	110
2015/1990	445	537	120	351	79

Джерело: складено автором на основі [5]

подарства з новітніми технологіями, оптимальними площами культур, місцями переробки та зберігання, сучасною технікою здатні забезпечити промислове виробництво плодів та ягід в необхідних обсягах для задоволення потреб населення в якійсній продукції, а також експортувати на світовий ринок. Одночасно зі зміною структурних показників виробництва плодово-ягідної продукції відбулися зміни у складі продукції плодів, ягід та винограду (табл. 5).

Виробництво зерняткових (яблук, груш, айви) зменшилось на 16%, виробництво кісточкових збільшилось на 27%, горіхоплідних – на 266%, ягід – у два рази. Серед кісточкових на ринок більше стало поступати абрикоса, вишні та черешні. Серед ягід збільшилась на ринку пропозиція малини, суниці та полуниці та смородини. Близько третини багаторічних наса-

джень використовуються понад нормативний строк, що призводить до їх старіння. Закладення нових насаджень та відтворення нових стає гострою проблемою в сучасних умовах господарювання. Поряд із власним виробництвом плодово-ягідної продукції відбувається експорт ягід та фруктів із-за кордону щорічно майже на 63,5 тис тон. Пік експорту приходить на період 2010-2012 років (рис. 1).

Сучасне суспільство прагне до ведення здорового способу життя та вживає все більше фруктів та ягід. Проте не всі фрукти можна виростити в Україні через природно-кліматичні умови. Серед імпортованих фруктів цитрусові та банани займають біля половини від всього обсягу. Подібних фруктів для їх рівноцінної заміни у нашій країні не існує, і ціна на них така, що може їх дозволити купити собі людина із се-

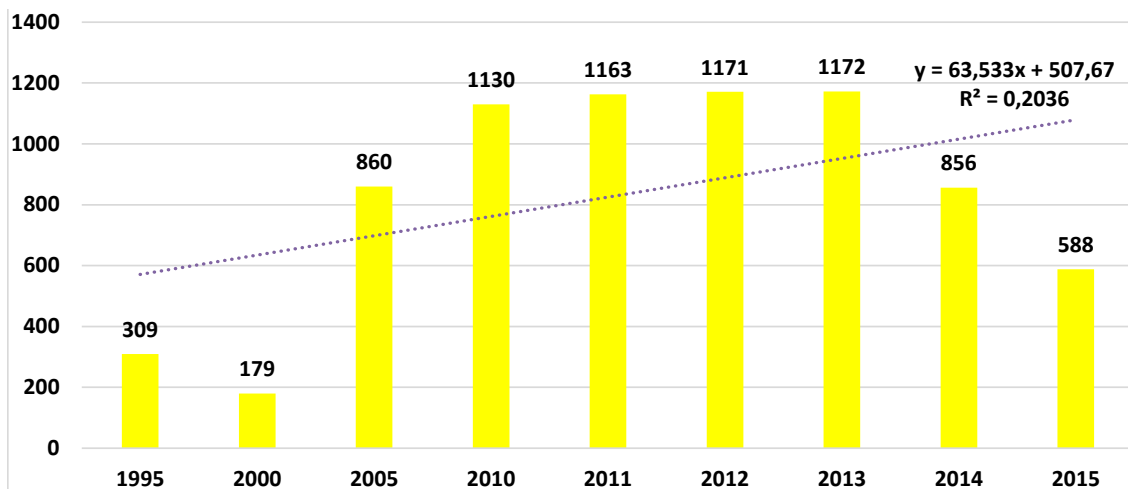

Рис. 1. Імпортування в Україну плодів та ягід, тис. т

Джерело: складено автором на основі [5]

Таблиця 5

Склад продукції плодів, ягід і винограду, тис. тонн

Назва	1995 рік	2000 рік	2005 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2015 рік	2015/1995 рік, %
Плоди та ягоди, всього	100	100	100	100	100	100	99,99	100	100	
зерняткові	75,51	55,96	53,57	60,04	58,97	64,6	60,62	62,59	63,17	84
яблуна	66,47	44,7	42,62	51,38	50,38	56,24	52,82	54,32	54,91	83
груша	8,64	10,72	10,49	8,11	8,07	7,84	7,38	7,89	7,92	92
айва	0,4	0,54	0,46	0,55	0,52	0,52	0,42	0,38	0,34	85
кісточкові	19,97	34,87	34,54	28,22	28,79	24,37	28,38	25,61	25,44	127
слива	7,57	6,47	7,83	8,31	6,01	7	7,12	7,79	8,59	113
вишня	5,6	10,69	10,76	8,85	9,12	8,6	8,75	9,15	8,96	160
черешня	1,46	5,25	5,93	4,18	3,84	3,61	3,54	3,37	3,56	244
абрикос	2,2	7,03	5,57	4,42	6,32	3,13	5,88	3,23	3,01	137
персик	3,14	5,43	4,45	2,46	3,5	2,03	3,09	2,07	1,32	42
горіхоплідні	1,46	3,45	5,39	5,01	5,94	4,83	5,05	5,15	5,35	366
зокрема, волоський горіх	1,43	3,44	5,38	5	5,94	4,82	5,05	5,14	5,35	374
ягоди	3,06	5,72	6,5	6,73	6,3	6,2	5,94	6,65	6,04	197
суниці та полуниці	1,8	2,38	2,85	3,39	3,08	3,12	3,17	3,48	3,14	174
малина	0,31	1,36	1,69	1,47	1,48	1,51	1,29	1,54	1,41	455
смородина	0,66	1,37	1,47	1,48	1,36	1,2	1,16	1,29	1,18	179
аґрус	0,29	0,61	0,49	0,39	0,38	0,37	0,32	0,34	0,31	107

Джерело: складено автором на основі [5]

реднім достатком. Ринкова економіка передбачає, що підприємства плодово-ягідного напрямку повинні отримувати прибуток від садівничої діяльності. Як показує практика господарювання, на сучасному етапі розвитку економіки плодово-ягідне виробництво низькорентабельне, а в деяких випадках збиткове.

Тому Державною програмою розвитку садівництва, Галузевою програмою розвитку садівництва до 2025 року (від 21 липня 2008 року № 444/74), Галузева програма «Плоди і ягоди України – 2017» (від 6 березня 2012 року № 2) передбачений необхідний обсяг валової продукції відповідно до норма споживання, джерела залучення інвестицій на закладання та догляд за багаторічними насадженнями тощо. За період 2008-2014 років проглядається позитивна тенденція збільшення кількості реалізованої продукції майже у 6 разів, прибутку – у 8,9 разів на загальному фоні підвищення рентабельності – у 4,9 разів (табл. 6).

Рівень рентабельності різниться за організаційно-правовими формами. Підприємства державної форми власності і виробничі кооперативи є збитковими, рентабельними є господарські товариства та приватні підприємства (табл. 5, 7).

Висновки. Для проведення оцінки необхідно ідентифікувати її об'єкт, щоб правильно визначити її ринкову вартість. В процесі оцінки земель сільськогосподарського призначення майном, яке оцінюється, буде виступати земельна ділянка. Земля як ділянка та все, що з нею нерозривно пов'язано (в цьому випадку багаторічні насадження), будуть презентуватися як нерухомість. Оцінка нерухомості визначає вартість прав, інтересів та зобов'язань у матеріальній та нематеріальній формах. Багаторічні насадження – це особливий вид поліпшення земельних ділянок. Сучасний стан використання багаторічних насаджень показує їх низьку ефективність. Тому в майбутньому необхідно розвивати галузь садівництва і виноградарства в Україні.

Таблиця 6

Економічна ефективність плодово-ягідного виробництва

Показник	2008 рік	2009 рік	2010 рік	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2014 рік	2014/2008 рік, %
Кількість реалізованої продукції, тис. т	180,5	134,6	205,7	243,1	252,3	1 007,9	1 179,9	654
Повна собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	272 503,6	791 031,8	398 724,3	566 315,5	591 143	823 315,2	1 647 756	605
Чистий дохід (виручка), тис. грн.	310 317,2	814 116	458 192,9	667 672,5	643 398	2 096 557	2 771 147	893
Прибуток (збиток), тис. грн.	37 813,6	23 084,2	59 468,6	101 357	52 255	1 273 241	1 123 391	2 971
Собівартість 1 ц, грн.	150,98	587,55	193,86	232,99	234,32	81,69	139,6	92
Середня ціна реалізації 1 ц, грн.	171,93	604,7	222,77	274,68	255,04	208,02	234,8	137
Рівень рентабельності (збитковості), %	13,9	2,9	14,9	17,9	8,8	154,7	68,2	491

Джерело: складено автором на основі [5]

Таблиця 7

Рівень рентабельності плодово-ягідного виробництва

№ п/п	Продукція	Сільськогосподарські підприємства	З них:				
			господарські товариства	приватні	кооперативи	інші недержавні	державні
2011	Плоди	17,9	20,7	4,3	-6,2	30	-1,1
	Виноград	57,1	67,8	68,1	21,4	45,2	-1,3
2012	Плоди	8,8	12,4	-5,6	5,1	-6,9	5,1
	Виноград	72,6	83,7	104,8	9,1	50,9	0,8
2013	Плоди	154,7	193,9	8,8	11,1	4,7	-8,7
	Виноград	101,7	102,4	117,3	26	138,2	1,7
2014	Плоди	68,2	74,2	2,3	2,7	50,6	-21,5
	Виноград	61	46,2	76,1	-7,7	130,3	-11,6
2015	Плоди	52,6	50,7	85,1	-18,5	42,4	-6,2
	Виноград	102,4	64,9	89,7	8,6	300,5	-4

Джерело: складено автором на основі [5]

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Драпіковський О.І. Оцінка земельних ділянок / О.І. Драпіковський, І.Б. Іванова. – К.: ПРІНТ-ЕКСПРЕС, 2004. – 296 с.
2. Методичні основи грошової оцінки земель в Україні / [Ю.Ф. Дехтяренко, М.Г. Лихогруд, Ю.М. Манцевич, Ю.М. Палеха]. – К.: Профі, 2007. – 624 с.
3. Оцінка земель: [навч. посібник] / [М.Г. Ступень, Р.Й. Гулько, І.Р. Залуцький, А.Я. Микула та ін.]; за заг. ред. М.Г. Ступеня. – 2-ге вид., стереотип. – Львів: Новий світ – 2000, 2006. – 308 с.
4. Чекотовський Е.В. Основи статистики сільського господарства: [навч. посібник] / Е.В. Чекотовський. – К.: КНЕУ, 2001. – 432 с.
5. Сільське господарство України за 2014 рік: статистичний щорічник / відп. за вип. О.М. Прокопенко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 80 с.